

A Meixner Pedagógiai Egyesület másodikos olvasás és szövegértés felméréseinek tapasztalatai

Az elmúlt tanévben kidolgoztunk egy felméréssorozatot annak érdekében, hogy feltárjuk, hogyan olvasnak, mennyire értik meg a szövegeket az alsó tagozatos gyerekek. Egy olyan mérőeszközt szerettünk volna a tanítók kezébe adni, amelynek segítségével megállapíthatják, hol tartanak a gyerekek egymáshoz és a többi gyerekhez viszonyítva. Másodikos, harmadikos és negyedikes év végi felméréseket készítettünk. Az adatfelvételt a tanév végén indítottuk, és a jelenlegi tanév elején is folytattuk. A munka folyamatos, a beérkező eredményekkel évről évre bővíteni szeretnénk az adatbázist. Most az eddig beérkezett adatok alapján a másodikos olvasásfelmérés tapasztalatait összegezzük.

A felmérés két részből áll. Van egy egyéni vizsgálaton alapuló olvasástechnikai, és egy csoportosan elvégezhető, önkitöltős szövegértés feladatsora. A most elemzett felméréseket egyrészt még az előző tanév végén, a nagyobbik részét a mostani tanév elején vették fel a kollégák.

Az értékeléshez eddig 18 osztályból 439 gyerek adatait kaptuk meg. Túlnyomó többségét, 388-at papíron, vagy papíron is. Csak digitálisan 51 gyerekről van információnk. Ezek értékelését, rögzítését a beküldő kollégák végezték. A válaszok szövegelemzését csak a 388 papíron is elküldött felmérés alapján tudtuk elvégezni. (Ezekben is voltak kitöltési hiányok, aminek következtében az elemszámok az egyes kérdéseknél ennél alacsonyabbak is lehetnek.)

A beérkezett adatok sajnos gyakran nem teljes körűek. Az egyéni olvasástechnikai vizsgálatokat csak 317 gyerekkel sikerült elvégezni (72%). Az értékelhető olvasástechnikai vizsgálatok számát tovább szűkíti, hogy sok helyen a vizsgálatot végző kollégához csak a feladatlap jutott el, a vizsgálat céljai és az elvégzésének konkrét leírását tartalmazó tájékoztató már nem. Ezért az olvasástechnikai adatok rögzítése hiányos, vagy a jegyzetek nem egyértelműek. (Pl. a kérdésekre adott válaszokat a gyerekek írták, ez az időeredményeket torzította.)

Arról, hogy a gyerekeknek vannak-e tanulási problémái, csak 300 esetben kaptunk információt. Ezen belül az arányok a következők:

	fő	arány %
szakértői vélemény alapján SNI, BTM*	63	21
nincs szakértői vélemény, de a tanító szerint vannak tanulást nehezítő sajátosságok	40	13
nincs semmilyen tanító által jelzett hátránya	197	66
összesen	300	100
akikről nem tudjuk a státust	139	

* Sajnos az adatok nem egyértelműen terjednek ki a gyerekek múltjára, a megszünt SNI, BTM státusról nincs tudomásunk.

Ebből a 300 felmérésből sincs meg minden gyerek olvasástechnikai vizsgálata, vagy az eltérő adatfelvételi körülmények miatt nem értelmezhető. 271 gyerek olvasástechnikai vizsgálatára tudunk támaszkodni a mostani elemzéskor.

215 gyerekről tudjuk, hogy milyen könyvekből tanult eddig. Döntő mértékben eddig Meixner-módszertanú osztályokról van adatunk:

	Meixner*	más könyv
elsőben	161	66
másodikban	158	69
mindét évfolyamon Meixner	138	-
mindét évfolyamon más könyv	-	46
elsőben Meixner másodikban más könyv	23	
elsőben más könyv másodikban Meixner	20	

*A másodikban Játékvárból tanulókat is a Meixner-módszerrel tanulókhöz soroljuk. (16 tanuló)

Módszertani összehasonlításokra jelenleg még kevés a lehetőség.

Olvasástechnika felmérés

A feladatlap olvasástechnikai része két feladatot tartalmazott. Az elsőben szöveget olvasását kértük, mértük az olvasásra fordított időt és a hibázások számát, valamint az olvasás közbeni elakadásokat. A hibázásoknál figyelembe vettük azt, hogy észrevette, javította-e a gyerek a hibát. Az elakadásoknál azt figyeltük, hogy a gyerek szótagolva vagy betűzve próbálta kiolvasni a szót.

A második feladat kérdő mondatok olvasása. A mondat megértését a kérdésre adott adekvát válasszal mértük. A mondatolvasásnál is mértük az időt, regisztráltuk a hibákat, elakadásokat és a kérdésekre adott válaszokat. A válaszok értékelésénél az vettük figyelembe, hogy a kérdésre vonatkoztatható-e. (Hol él a teve? A válasz mindenképpen a kérdés megértésére utal, ha valamilyen helyet nevez meg a gyerek. Állatkert, sivatag, Afrika, stb. A hosszú a nyaka, aranyos, láttam már, stb. válaszok viszont a megértés hibájára utalhatnak.) A vizsgálati szempontok eredményei a következőképpen alakultak az egyes csoportokban:

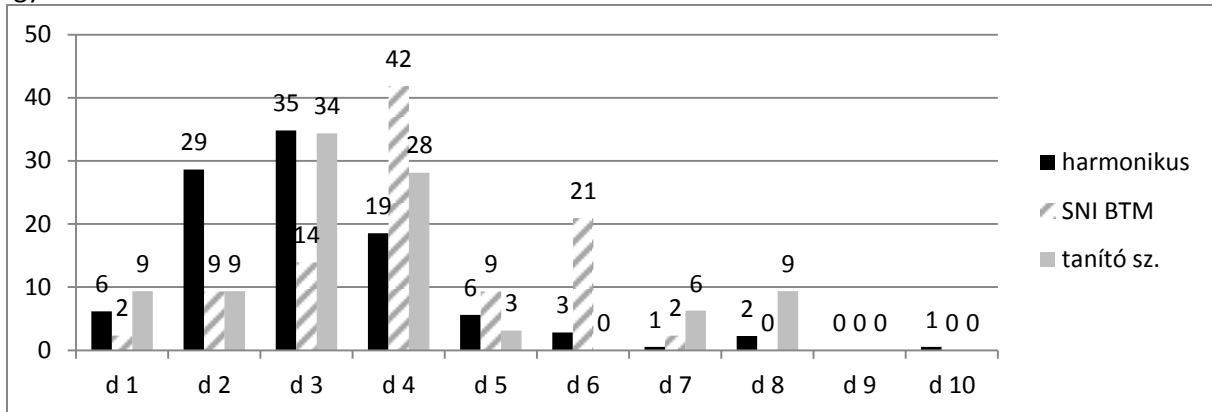
A vizsgálati szempontok szerinti eredmények csoportonkénti átlagai (mp és hibaszám)

	1. szóolvasás idő	1. szóolvasás hiba	1. javított hiba	1. betűzve olvasott szó	1. szótagolva olvasott	2. mondatolvasás idő	2. mondatolvasás hiba	2. mondat javított hiba	2. megértés pont	2. megértés hiba	2. mondat betűz	2. mondat szótagol	olvasás idő összesen	olvasás hiba összesen	javított hiba összesen	hibajavítási arány (%)	betűzött összesen	szótagolt összesen	elakadás összesen
harmonikus (181 gyerek)	34,4	1,2	0,6	0,1	1	42,3	0,4	0,2	4,7	0,1	0,0	0,2	77	1,5	1,1	33	0,1	1,2	1,3
SNI-BTM (58 gyerek)	44,7	2,2	0,9	0,1	4	53	0,8	0,4	4,6	0,1	0,0	1,7	98	3,1	1,4	24	0,1	5	5,1
tanító szerint p. (32 gyerek)	42,1	3	1,3	0,08	2,7	46,8	1	0,5	4,8	0,0	0,0	1,2	89	4	1,8	34	0,1	4,2	4,3
nincs adat (64 gyerek)	38,7	1,6	0,9	0	1,2	41,1	0,4	0,1	4,8	0,1	0	0,3	79	1,1	1,6	30	0	0,8	0,8

Az összehasonlítás alapján a tanítók által harmonikusnak jelzett tanulókat tekinthetjük. A szakértői vélemény alapján tanulási zavarokkal küzdő gyerekek (SNI-BTM csoport) eredményei a szempontok többségében elmaradnak a harmonikus csoportétól. A szakértői véleménnyel nem rendelkező, de a tanítók szerint tanulási problémákkal küzdő gyerekek olvasástechnikája az átlagok szintjén inkább az SNI-BTM csoportéhoz hasonló, de a teljesítményeik nagyon változatosak. Átlagosan gyorsabban olvasnak, de többet hibáznak, és ritkábban javítják ki a hibáikat. Ez a csoport a másik kettőnél sokkal szélsőségesebb, a mutatók többségében jelentősen nagyobb a szórás. Itt jellemzőbbek a kiemelkedően jó és a nagyon leszakadó teljesítmények.

Az olvasás tempója

A harmonikus gyerekek összesített időeredményeinek minimumtól maximumig terjedő intervallumát (25-221 másodperc) 10 egyenlő részre osztva (decilisek) tempó kategóriákat alakítottunk ki. A többi gyerekek eredményeit is ehhez a beosztáshoz igazítottuk. Az egyes csoportok tizedenkénti gyakoriságai így alakultak:

A harmonikus csoport tizedenkénti eloszlási gyakoriságai a normális eloszláshoz hasonló.

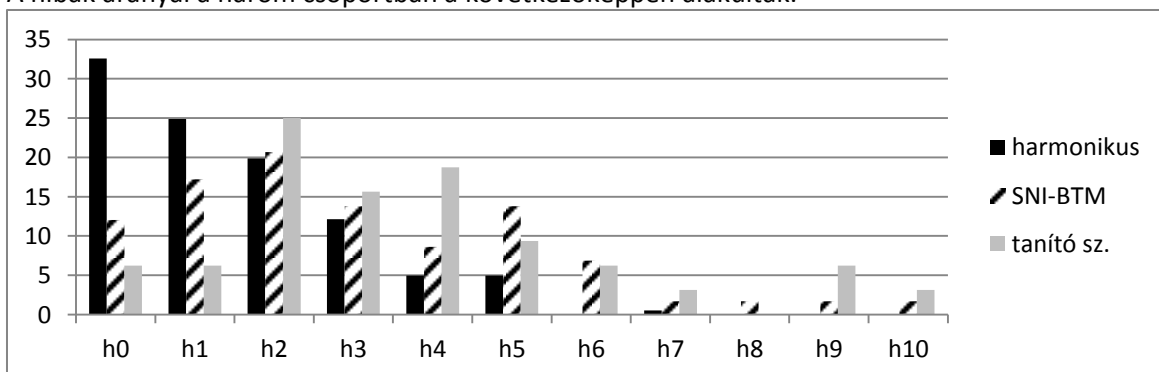
Arányosságot találunk az átlagos, legnépesebb 3. tized (65-84 másodperc) mindkét oldalán. Az bontja az egyensúlyt, hogy ebben a csoportban is találunk több, az átlagostól jelentősen leszakadó, nagyon lassan olvasó gyerekeket. Ezek olvasási tempója messze elmarad a másik két csoport túlnyomó többségétől is. (A leghosszabb idő alatt olvasó gyerek is ebből a csoportból került ki.) Ehhez a csoporthoz viszonyíthatjuk a másik két csoport teljesítményét.

Az SNI-BTM csoport eredményei átlagosan gyengébbek, és nagyobb szórást is mutatnak. Több gyerek kifejezetten jó tempóval olvasott. Vannak közöttük többen a gyorsan (2. decilis), sőt a leggyorsabban olvasók között is (1. decilis). Negyedük átlagos, vagy annál jobb teljesítményt ért el. Legnépesebb csoportjuk (42%) az átlagosnál kicsit lassabban olvasók tizedében (4. decilis) található. A gyakoriságuk kiemelkedően magas a 6. tizedben (21%). A 7. tizednél viszont nincs rosszabb eredményük.

Azok a gyerekek mutatják a legnagyobb változatosságot az olvasás tempójában, akikről nincs szakértői vélemény, de a tanítójuk szerint tanulási nehézségekkel küzdenek. Átlagos idejük az SNI-BTM csoportéhoz hasonló, de némileg gyorsabbak. Náluk is a harmonikus csoportéhoz hasonlóan a 3. tized a leggyakoribb kategória, viszont a leggyorsabbak és lassúak között is szép számban előfordulnak. Különösen a lassúak között gyakoribbak, mint a másik két csoportnál tapasztalható. A lelassúbb utolsó 4 tizedrészben találjuk 15%-ukat. (A másik két csoportban ez csak 2-4%) A teljesítményértékelési sávok kialakításánál a tizből 5 csoportot képeztünk.

Az olvasás hibái

A hibák arányai a három csoportban a következőképpen alakultak:

A harmonikus csoportban átlagosan 1-2 hibát regisztráltunk (átlag=1,5). A gyerekek harmada olvasott hibátlanul. Közel felük (45%) egy-két szót olvasott tévesen. A gyerekek negyede vétett csak kettőnél több hibát.

Az SNI-BTM csoportban már átlagosan 3 szót olvastak tévesen (3,1%). A gyerekek csak tizedrésze volt képes hibátlanul felolvasni az összes szót. A legtöbben két hibát ejtettek (21%). A gyerekek fele kettőnél többet tévesztett.

A tanítók szerint tanulási nehézségekkel küzdők hibáinak gyakorisága nagyon hasonló az SNI-BTM csoportéhoz. Ők is legtöbben kétszer hibáztak, de itt a gyerekek kétharmada hibázott ennél is többet. Átlagosan emiatt 4 szót olvastak tévesen. A nem hibázó, vagy csak egy szót rosszul olvasók ebben a csoportban nagyon kevesen vannak (13%).

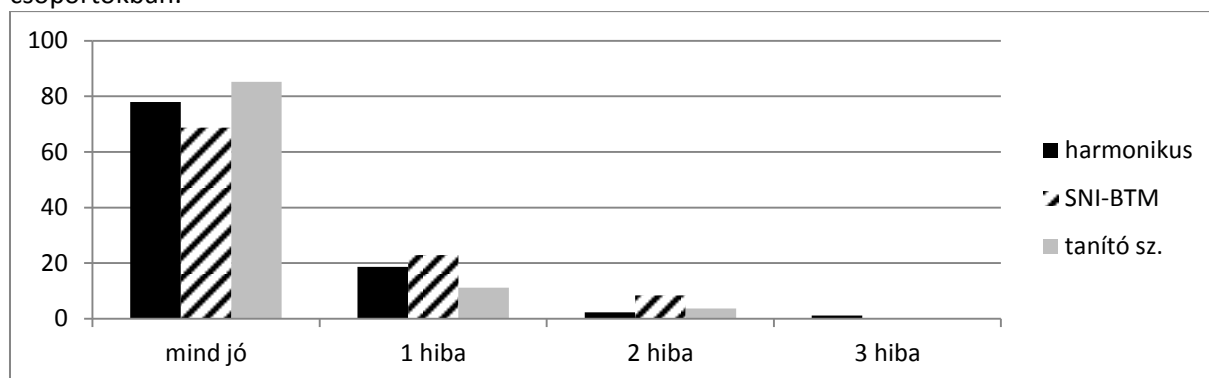
Elakadások a szóolvasáskor (betűzés és szótagolás)

A szótagolást és a betűzésre váltást nem hibaként, csak elakadásként regisztráltuk. Betűzést kevés gyereknél, kevés szó esetében tapasztaltunk (8% a harmonikus, 7% az SNI-BTM csoportban). A szótagolás már gyakoribb volt.

A harmonikus mintában a gyerekek közel fele minden szót folyamatosan, elakadás nélkül tudott elolvasni (45%). A gyerekek 35%-a 1-2 alkalommal akadt csak el, 20%-uk háromszor vagy annál is többször. Az SNI-BTM csoportban a gyerekek kétharmada (64%) akadt el háromszor vagy annál többször. Jól látható, hogy második osztály végére az automatikus szóolvasási készség a harmonikus fejlődésű gyerekek körében már majdnem teljesen kialakult, az SNI-BTM csoportban viszont túlnyomórészt még nem! Az automatikus szóolvasási készség az olvasás-szövegértés területén a magasabb szintre lépés alapfeltétele. Szótagolva, silabizálva hosszabb szöveget képtelenség olvasni, az extenzív olvasás és az intenzív olvasás még kivitelezhetetlen, tehát az olvasóvá válás, az olvasás útján való ismeretszerzésre még nincsenek meg a feltételek, ennek érdekében további intenzív olvasásfejlesztés szükséges.

Szövegértés az olvasott kérdésekre adott válaszok alapján

Az olvasott kérdésekre adott válaszoknál a következő gyakorisági arányokat találtunk a csoportokban:

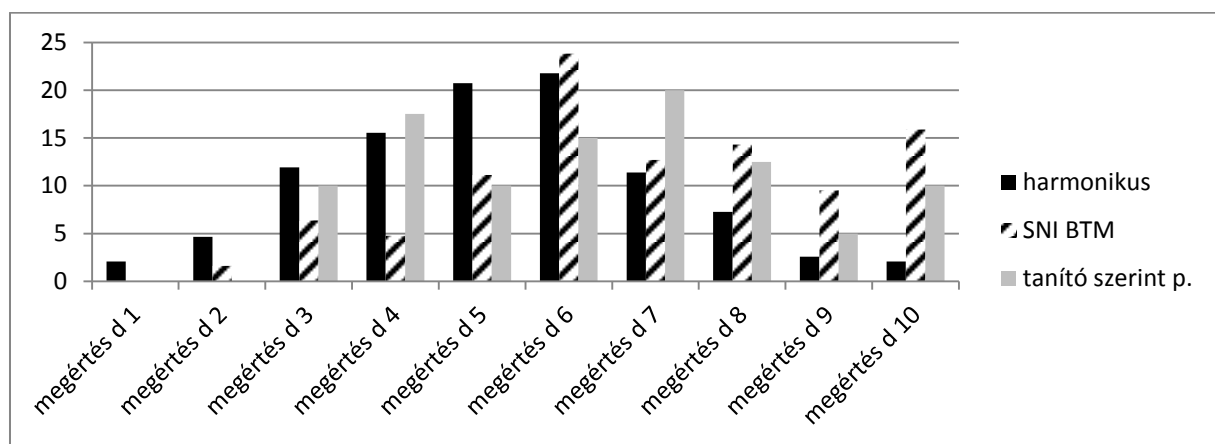
Nem tapasztalható jelentős eltérés a csoportok között. Az SNI-BTM csoportból ugyan kevesebben értették meg mind az öt kérdést, de a harmonikus csoportból került ki a legtöbb kérdő mondatot a válasz alapján nem jól értelmező gyerek. Felmerül, hogy ez a feladat túl könnyű, de mivel itt pont a mondatolvasási és elemi megértési készség felmérése a cél, ez pont így megfelelő. Ezzel a készséggel mindhárom csoportban közel azonos arányban rendelkezik a gyerekek túlnyomó többsége. A valódi mélyebb, összetettebb szövegértés vizsgálatára a felmérés többi feladata ad megbízhatóbb és részletes kapaszkodót.

A szövegértés részletes vizsgálata a mese alapján

A szövegértés eredményeket közel háromszáz gyerek adatai alapján tekinthetjük át.

csoportok	harmonikus	SNI BTM	tanító szerint p.	összesen
Létszám	193	63	40	296

A megoldások értékelésénél igyekeztünk szétválasztani az egyszerű, konkrét értelmezésre utaló válaszokat és a magasabb feldolgozási szinteket igénylőket. A szövegek értelmezésének pontosságát, és a szövegfeldolgozás szintjeit 6 feladat eredményeinek több szempontú elemzésével tártjuk fel. Az alábbi ábrán ezek összesített eredményét csoportonként mutatjuk be. A tizedrészeket úgy hoztuk létre, hogy a harmonikus gyerekek teljesítményterjedelmét 10 részre osztottuk. Ezekbe soroltuk be a másik két csoport tanulóit is. A skála fordított, az 1. tizedbe tartoznak a legjobb teljesítményűek.

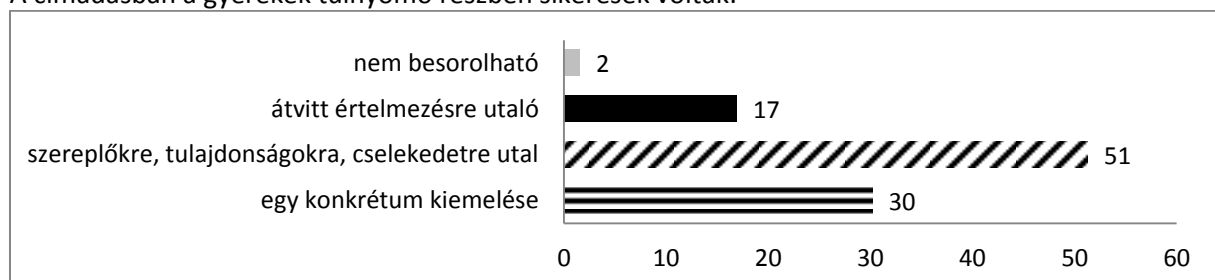
A harmonikus gyerekek tizedenkénti eloszlása normál eloszláshoz hasonló. Nincs tehát a mérésben sem plafon, sem küszöbhatás. (Nem túl nehéz, és nem is túl könnyű a feladatsor.) A jó teljesítményűek és az átlagostól jelentősen elmaradók között is tapasztalhatók a különbségek. A gyengébb teljesítményűeknél az olvasás idejéhez hasonlóan nagyobb szóródást tapasztalhatunk. (Ugrásszerű az eltérés csak a 7. és 6. tizedrész gyakoriságánál tapasztalható.)

A gyerekek válaszainak értelmezésénél figyelembe kell vennünk az olvasott szöveg értelmezését befolyásoló fontosabb tartalmi sajátosságokat. Ezeket is jelezzük az érintett feladatoknál.

Címadás (3. feladat)

Az általában olvasott mesékkel ellentétben nem volt cím, mivel a gyerekeket kértük a felmérés során a címadásra. A szöveg olvasása előtt tehát nem támaszkodhattak a címre, mint orientáló információra.

A címadásban a gyerekek túlnyomó részben sikeresek voltak:

A címek több mint fele konkrét szintű, a szereplőkre, azok viszonyára, jellemző cselekedeteire, tulajdonágaira utal. (Az egerek és a macska, Az okos egerek, Az ostoba macska, A kis házikó és a macska meg az egerek, stb.) Ezek lefedik a történet egészét.

Harmadrészüik valamilyen jelenethez, részlethez köthető konkrétumot emel ki, ezért a mesének csak egy részét sikerül lefedni a címmel. (A mezőn álló ház, Az egerek, Az éhes macska, A furfangos öreg egér, stb.)

Az egy ötödhöz közelít az átvitt értelmezésen, elemzésen alapuló címek aránya. (Egérparadicsom, A szerencsétlen macska, A lusta macska, stb.)

Kevesen voltak sikertelenek a címadásban (2%). (Az éhes egér, Az állatok, Az egerek csetepatéja, stb.)

A kérdésekre adott válaszok tapasztalatai (5. feladat)

A könnyűnek számító mese szövegének értelmezése több ponton is komoly kihívás lehet a 8-9 éves gyerekek számára. Ez nem csak ennek a szövegnek a sajátossága, az irodalmi alkotások közös jellemzője, hogy utalásokat tartalmaznak, az adott korban általánosságnak tekintett ismereteket feltételeznek. Igyekezünk ezeket az adott szövegénél számba venni, és az eredményekkel összevetni. A következő pontokat találtuk (A keretes szövegek a mese folytatásos részei.):

Kint a mezőn állt egy elhagyott házikó, senki sem lakott benne. Meghallották ezt a mezei egerek, és beköltöztek. Sajnos eljutott a hír a macska fülébe is.

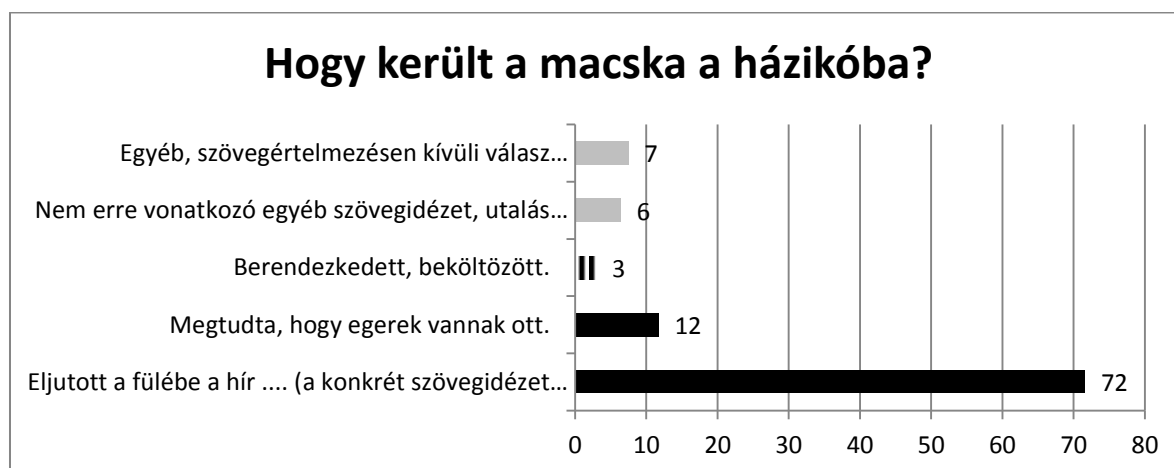
- Egy egérparadicsom! - gondolta.

Azzal ő is berendezkedett a házikóban.

Az „is” azt jelzi, hogy a macska a mesélő szerint az egerekhez hasonlóan az üres házról értesült. Azt csak feltételezte, hogy ott egerek lesznek. Az egérparadicsom gondolata is erre utal. A felületesen, vagy az egerek szokásait nem ismerő olvasó könnyen értelmezi ezt úgy, hogy a macska a sok egérről vagy az egerek beköltözéséről értesült. Szerencsére ez érdemben nem befolyásolja a történet értelmezését.

A „paradicsom” kifejezés komoly nehezítést jelenthet. Aki nem ismeri a történet szerinti értelmezését, könnyen rendelhet rossz, rögtönzött értelmezést hozzá. Az egerek mennyei, ideális otthona helyett az egerekből készített ételkülönlegesség, vagy egerek által előállított csemege is feltételezhető. Az ilyen értelmezés már zavarhatja a történet megértését, annak valódi értelmétől jelentősen eltérő módon. (A válaszokban található is erre gyakori példa.)

A felmérésben erre utaló kérdés:

A válaszok több mint tizede szerint azért költözött be a macska, mert az egerek is odaköltöztek. Egeret akart enni. Ezek a válaszok egyértelműen értelmező megértésre utalnak, a konkrét szintet meghaladó értelmezésen alapulnak. (12%)

A gyerekek közel háromnegyede a szöveg konkrét szintjén, szövegidézetekkel, vagy azok átiratával válaszolt. (Sajnos eljutott a fülébe a hír. Egérparadicsom! – gondolta. Hozzá is eljutott...) Ezekből a válaszokból nem lehet egyértelműen visszafejteni, hogy a gyerekek felismerték-e mire utal az általuk idézett szövegrészlet. Az is könnyen előfordulhatott, hogy jó szövegkontextust kiválasztva mechanikusan kimásolták a macska beköltözése előtti, azzal kapcsolatban lévő szövegrészt. Ezek a válaszok egyaránt utalhatnak egyszerű megértésre és értelmezésre.

Voltak a legelemibb szinten választ adók is, akik szerint úgy került oda, hogy beköltözött, berendezkedett. (3%)

Elég magasnak tűnik a konkrét szinten sem helytálló válaszok aránya (13%). A leggyakoribb, hogy halottnak tetette magát (14 gyerek). Másik gyakori értelmezési hibára utal, hogy sokan a macska részéről már a beköltözést is cselnek tekintették. (8 gyerekválaszában fordult ez elő: csellel, cselhez folyamodott, stb.). Már ennél a kérdésnél felbukkan pár gyereknél a történet térbeli elrendezésének problémája. Három gyerek is úgy gondolta, hogy sehogyan sem jutott be a macska. Az éhségtől kopogó szem ihlethetett két választ: bekopogott, illetve: bekopogott és beengedték. Érdekes értelmezésre utalnak még, az „egérparadicsomra fáj a foga” és az „egérparadicsommal” válaszok is.

Vidáman élt, mindig megvolt a pecsenyéje, és fáradtságba sem került.

Az, hogy a macska egereket evett, nincs konkrétan benne a szövegben. A mondat pontos értelmezéséhez tudni kell, hogy a macska vadászik az egérre, és ha elkapja, meg is eszi. Viszont a gyerekeknek már nem nagyon van erről saját tapasztalata, különösen a városiaknak lehet ritkán. A közvetett ismeretek pedig könnyen lehetnek megtévesztőek. A rajzfilmekben pl. sosem eszik meg a macskák az egereket, a kergetőzés van kihangsúlyozva. A kedves kicsi állatka elfogyasztásának véres jelenete természetesen kimarad. (Mint ahogyan ebben a mesében is.) A házi macskák manapság konzervet kapnak, a szobacicák nem vadászhatnak egerekre. A történet értelmezését erősen befolyásolja, ha a gyerek nem tudja ennek a mondatnak az átvitt értelmét kiolvasni. Lehetnek ráadásul olyan gyerekek is, akik érthetnék ugyan az utalást, de nem akarják. A számukra horrorisztikusnak tűnő értelmezési lehetőséget eleve kizárják. Eltekintenek ennek következtében a szereplők közötti ellentét konkrét okától, általánosítják a szereplők viszonyát ösztönös ellenségeskedésre, harcra, a territórium védelmére. A mese pontos értelmezésénél ez komoly akadály lehet. Ennek a mondatnak az értelmezésére sajnos nem szerkesztettünk be kérdést. Csak a feldolgozás során derült ki, hogy kulcsfontosságú. A felmérés átdolgozásnál erre sort fogunk keríteni!

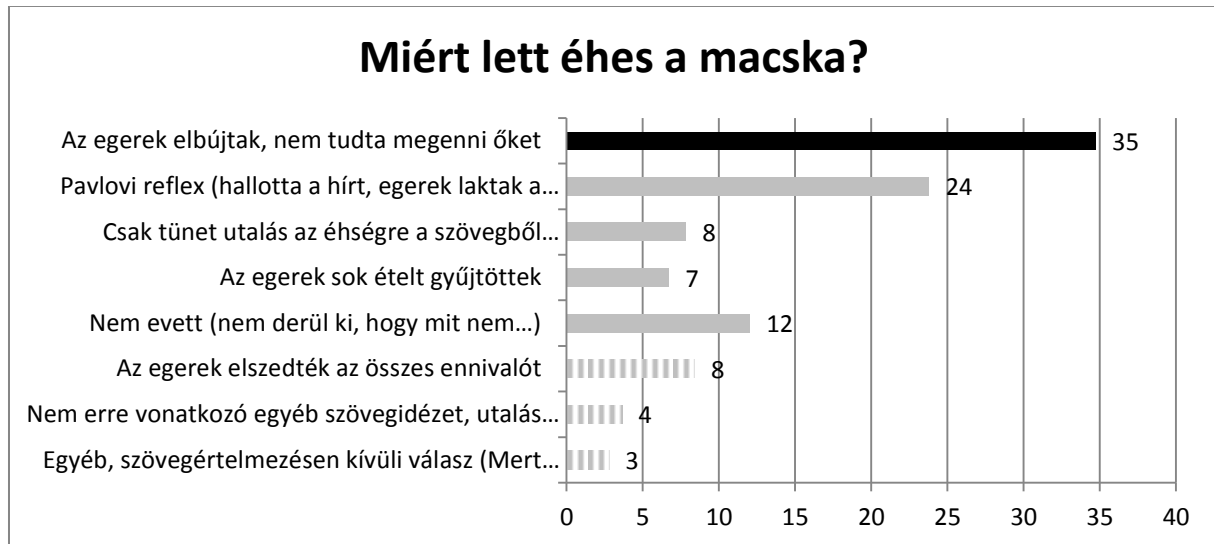
**Az egerek egyszer megelégték a dolgot, és ekkor támadt egy ötletük. Mindegyik sok-sok ennivalót összegyűjtött a saját kuckójába, és nem mozdult ki onnan.
Amikor már kopogott a macska szeme az éhségtől, ...**

A pontos megértéshez szükséges ismeret, hogy az egerek a fal üregeiben, egérlyukakban tanyáznak. Ennek az ismeretnek a hiányában a házikó és az egerek kuckója összezsúszhat. A történet térbeli elrendezése így könnyen felborulhat. Ilyenkor zavaró ellentmondás keletkezik: A macska ugyan beköltözött a házikóba, de még sincs bent az egerek kuckójában, ahol csak ők vannak. A macska így egyszerre bent és kint is lesz. (Ilyen zavar az utolsó, rajzos feladatban is sokszor tükröződik.) Az egerek élelemgyűjtése azok számára, akik nem a mesében leírt tápláléklánc szerint gondolkodnak további értelmezési zavart okozhat: Azért lett éhes a macska, mert az egerek bevitték az összes eleséget a kuckójukba, és nem adtak neki belőle.

A „kopogott a szeme” szólás két szempontból is zavart okozhat. Egyrészt a kopog önálló jelentése miatt. (Be szeretne menni, tehát kopog.) Másrészt a kopogó szem és a korgó gyomor párhuzam miatt.

Az, hogy a macska miért lett éhes, csak azok számára egyértelmű, akik tudják mit evett az egerek elbújásáig.

A felmérésben erre utaló kérdés:

A macska éhsége a gyerekek többségének a szemében nem a történet szerinti értelemben, és időzítés szerint merül fel. Csak a harmaduk értelmezi egyértelműen ilyen módon a válaszok alapján: éhes lett, mert elbújtak az egerek, nem tudott egeret enni. (35%)

A második legnagyobb, egynegyed arányú csoport a macska éhségét általánosabban kezeli. Elsősorban annak tulajdonítja, hogy az étvágygerjesztő hír, az étel látványa, vagy az egerek otlletének tudata váltotta ki „pavlovi reflexként” a macska éhségérzetét. (Pecsenyére vágott, eljutott a hír, sok egér volt, stb.) (24%)

Szintén jelentős, egytizedesnél nagyobb részük adott nagyon leegyszerűsített választ. Azért volt éhes, amiért éhesek szoktunk lenni: nem evett, régen evett, nem adtak neki enni, stb. A „nem evett” utalhat ugyan az értelmező megértésére, de a többi választ is figyelembe véve legfeljebb a gyerekek felénél fordulhat ez csak elő. Értették az okot, de egyszerűsítve, csak konkrét szinten válaszolták meg a kérdést.

A gyerekek másik hasonló nagyságú csoportja szerint (8%) az egerek tehetnek a macska éhségéről, de nem azzal, hogy elbújtak, hanem mert minden ételmelet eldugtak a macska elől. (Az egerek összegyűjtöttek minden ennivalót, az egerek elvitték az ételt, nem jutott neki, stb.)

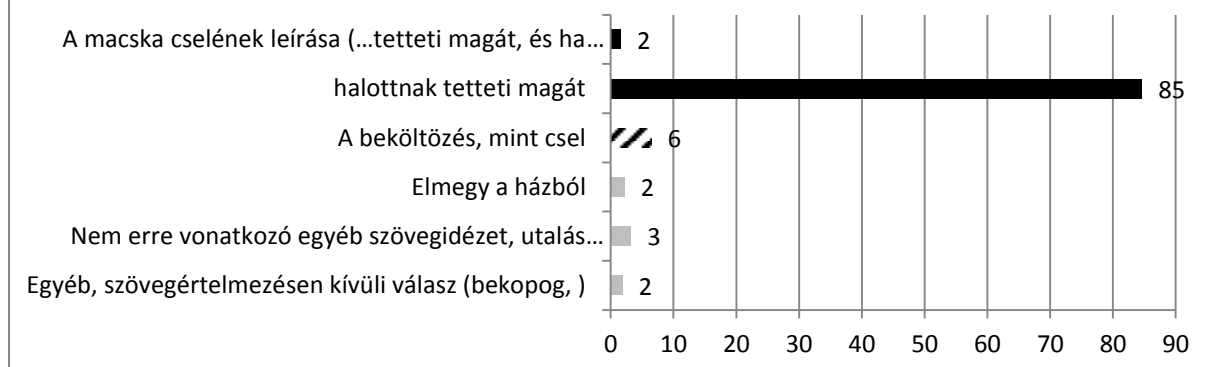
A kérdéshez csak lazán, vagy egyáltalán nem kapcsolódó válaszadók (7%) többsége éhségtünet írt magyarázatként. Éhes lett, mert: kopogott a szeme az éhségtől, kopogott!!! a gyomra, korgott a gyomra, stb.

... cselhez folyamodott. Halottnak tetette magát.

A macska csele a történetben kulcsfontosságú. Két feladatban is kitérünk rá. A kérdéseken kívül rajzos ábrázolást is kértünk az utolsó feladatban erről a jelenetről.

A felmérésben erre utaló kérdés:

Milyen csel eszelt ki a macska?

A macska csele szinte minden gyerek fantáziáját megragadta. Túlnyomó többségük ezt helyesen is értelmezte. A kérdésből is fakadóan szinte mindenki konkrét, azonos választ adott: halottnak tettette magát. Az hogy ebben mi a csel, csak nagyon kevesen írták le (2%). A többeknél a válaszból nem derül ki, hogy milyen szintű megértést tükröz.

A gyerekek 14%-a válaszolt csak mást. Ezek egyrészt egyéb gondolatai, ötletei a macskának. A házba való beköltözés (6%), és távozás (2%). Ennél a kérdésnél is vannak a kérdés, vagy a szöveg téves értelmezésére utaló válaszok. (Egy lyuk mellé áll. Azt hogy majd ellopja az ennivalójukat. Sok ennivalót gyűjtöttek, stb.)

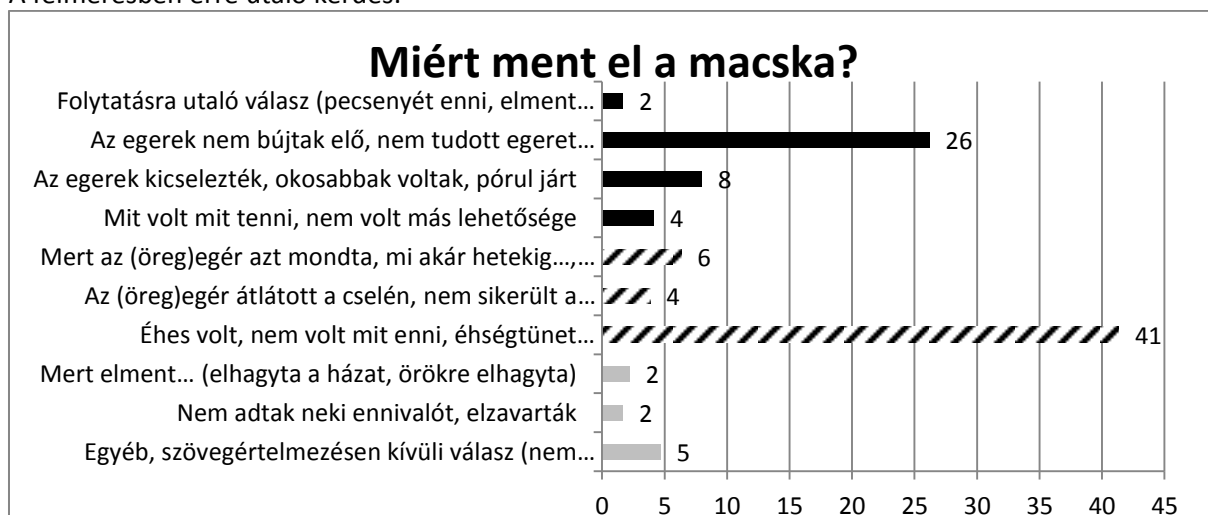
- Csinálj, amit akarsz! Mi akár hetekig is elleszünk itt! - szolt a legöregebb, legbölcsebb egér.

A szöveg nem egyértelmű. Ez lehet monológ, a többi egérnek szóló biztatás, és a macskának közvetlenül elmondott üzenet is. (A gyerek válaszai utalnak is ilyesmire. Voltak, akik szerint azért ment el a macska, mert az öreg egér ezt mondta neki. Illetve olyanok is voltak, akik egyenesen úgy értelmezték ezt a szövegrészt, hogy az öreg egér elküldte, kidobta a macskát.)

Mit volt mit tenni, a macska korgó gyomorral örökre elhagyta a házat. Az egerek pedig azóta is boldogan élnek ott.

A macska távozásának konkrét indoka nem szerepel tehát a szövegben. Az átvitt értelmezésre is több szinten nyílik lehetőség.

A felmérésben erre utaló kérdés:

A gyerekek relatív többsége (41%) konkrét szintű, egyszerű megértésre utaló válaszokat adott. Elment a macska, mert éhes volt, korgott a gyomra, nem volt ennivaló. Ezekből nem derül ki, hogy közöttük milyen arányban vannak azok, akik az értelmezés magasabb szintjére jutottak, csak a választ egyszerűsítették konkrét szintűre.

A gyerekek negyede (26%) adott értelmezésen alapuló választ: az egerek elbújtak, ezért nem tudott egeret fogni. További 2%-uk még ennél is tovább lépett, válaszaik a történet reális folytatására utalnak: elment egeret fogni, hogy adjanak neki enni, stb. A válaszok 4%-ában találtunk elemzésen alapuló, de konkrét szövegrészlet tartalmazó magyarázatot. A mese „mit volt mit tenni...” szófordulatának válaszként való felhasználása ugyan lehetne a kérdéshez kapcsolódónak tűnő szövegrészlet szolgáló másolása, mint az első kérdésnél, de valószínűbb, hogy értelmezés eredménye. (A szófordulatnak konkrét szinten nincs értelme. Volt több példa az átírásra is: nem tehetett mást, nem volt mit tennie.)

Közel tizedük (8%) adott másféle értelmezésen támaszkodó választ. Az egerek eszességével indokolja: pórul járt a macska, az egerek okosabbak voltak, stb. (Érdekes, hogy az egerek összefogása a felsorolt okokból teljesen kimaradt.)

Többen is (10%) szűkítették válaszukban a macska távozásának okát, kiemelve a mese egyes mozzanatait. (Élelmet gyűjtöttek, szólt a legöregebb egér, nem dőltek be az egerek a cselnek, stb.) A gyerekek közel tizedrésze (9%) a történet lényege szempontjából téves, vagy nem értékelhető választ írt. Azért ment el a macska, mert: elhagyta a házat, elzavarták, éhes gyomorral nem lehet harcolni, nem bírta azt a sok kaját tétlenül nézni, nem akarta látni az egereket, hogy esznek, nem bírta az egyedüllétet, sok egér volt ott, stb.

Megadott értelmű szövegrészek azonosítása (4. feladat)

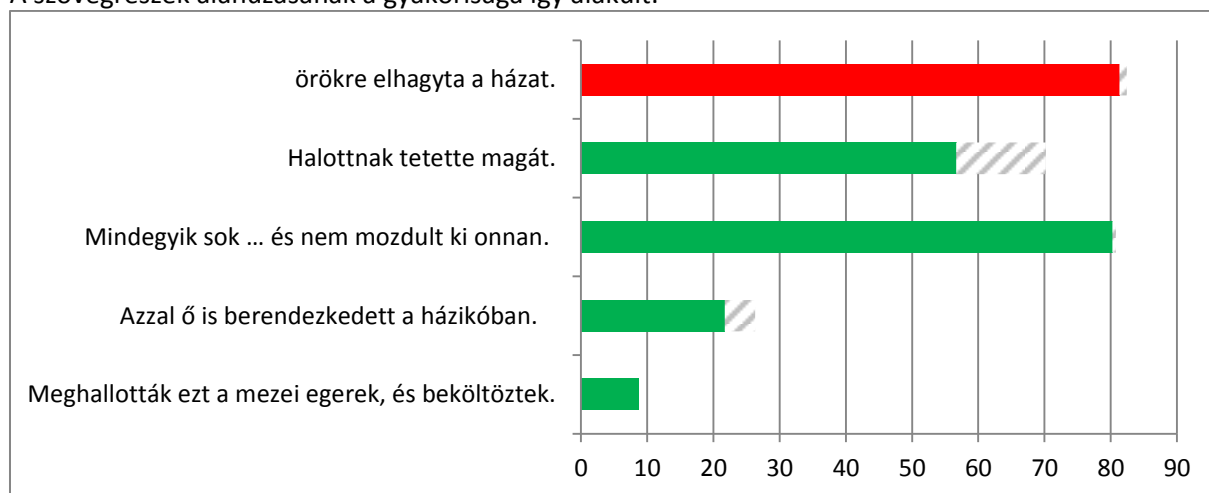
A szereplők ötleteit, és a macska végső cselekedetét kellett azonosítani, és két különböző színnel aláhúzni a szövegben. A konkrét feladatlírás:

Húzd alá a szövegben!

Zöld színnel, hogy milyen ötletei voltak az egereknek és a macskának!

Piros színnel, hogy mit tett végül a macska!

A szövegrészek aláhúzásának a gyakorisága így alakult:

Az ábrán csíkozottan jelöltük az utasítástól eltérő színű aláhúzások gyakoriságát.

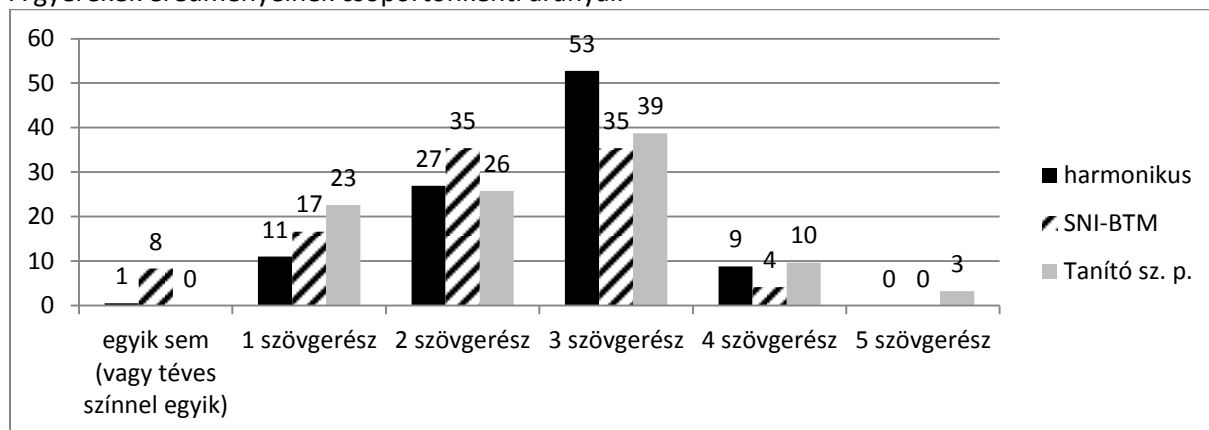
Öt szövegrész azonosítására volt lehetőség, de hat aláhúzás volt a maximum, mert a macska távozása mindkét kritériumnak megfelel. (Pirossal és zölddel is alá lehet húzni. Ezt csak 2 gyerek vette észre.)

A gyerekek relatív többsége (46%) csak három szövegrészletet, a macska és az egerek legfontosabb ötleteit, és a macska távozását azonosította a szövegben. Találtak mindenre egy „megoldást” és továbbhaladtak.

Közel harmaduk (29%) csak két aláhúzásig jutott. Két ötletnél, vagy gyakrabban egy ötletnél és a macska távozásánál, vagy színlelésénél elakadt. (Általában egy piros, és egy zöld aláhúzás.)

Sok gyerek csak egy szövegrészt talált meg a feladatnak megfelelően (14%). Többnyire a gyakori három közül az egyiket. Jellemző tévesztés, hogy a macska cselét jelezték pirossal, mint végső cselekedetet. (Ez az ábrán is látható, a csíkozott diagramrész jelzi.)

A gyerekek eredményeinek csoportonkénti arányai:

A harmonikus csoport teljesítményét a három szövegrészletet is megtalálók jellemzik leginkább.

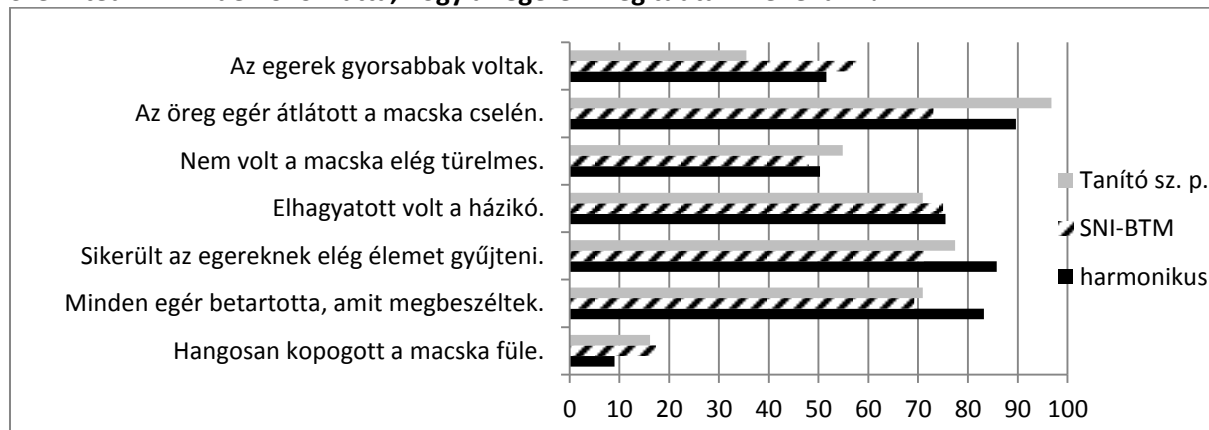
Többségük tartozik ebbe a csoportba (53%). Ennél jobb eredményt tizedrészüket (9%) ért el.

Az SNI-BTM csoport harmada is három részletet azonosított, de náluk a kettőt azonosítók ugyanilyen arányban voltak. A tanítók szerint tanulási problémákkal küzdők átlagosan a harmonikus csoporthoz közelítenek, de teljesítményük jelentősen nagyobb szórást mutat.

A szövegértés elemzése állítások segítségével (6. feladat)

Hét szempont mérlegelésére kértük a gyerekeket. Azt kellett eldönteniük, hogy a történet felsorolt eseményei, körülményei közül melyeknek volt fontos szerepe az egerek megmenekülésében. A szempontok csoportonkénti értékelése a következőképpen alakult

Szerinted mi minden okozhatta, hogy az egerek meg tudtak menekülni?

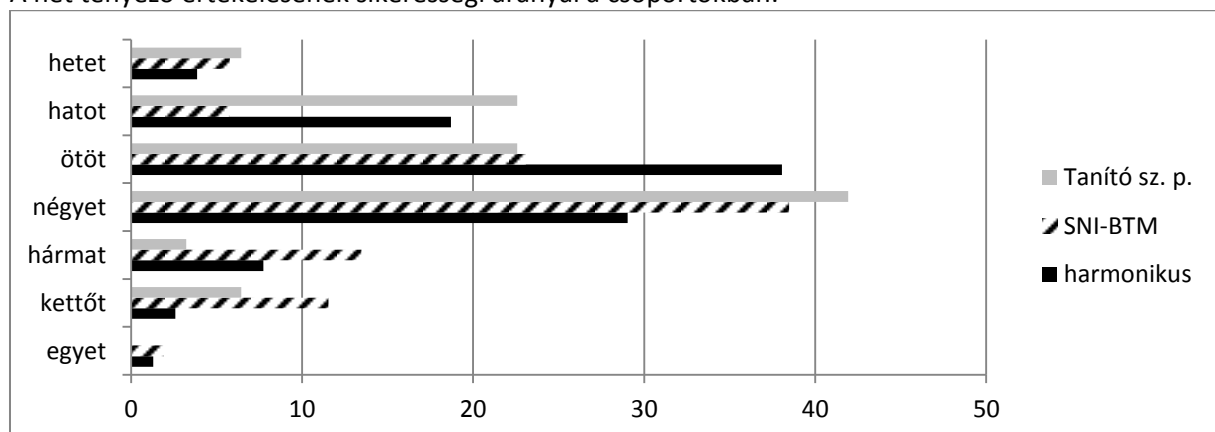
Az állítások a támogatottságuk szerint három kategóriába sorolhatók.

A szándékos megtévesztési kísérletként beillesztett állítást („Hangosan kopog a macska füle.”) kevesen támogatták. A harmonikus gyerekek közel tizede (9%), a másik két csoportból ennél duplán gyakrabban voltak figyelmetlenek (16-17%). A másik ilyen szándékos zavarkeltésre már jelentősen többen „szavaztak”. (Az egerek gyorsasága.)

Két állítást a gyerekek közel fele támogatott. Nagyon érdekes az egerek gyorsaságának és a macska türelmének szerepére vonatkozó állítások hasonló megítélési aránya. Az egerek gyorsaságáról egyáltalán nincs szó a történetben, és a stratégiájukban sem szerepelt. Az egerek megmenekülésénél mégis gyakran tulajdonítottak ennek szerepet. (A harmonikus és SNI-BTM csoportban minden második, a tanító szerint tanulási problémákkal küzdő gyerekeknek érdekes módon csak a harmada.) Ennél jelentősen alacsonyabb arányt vártunk. A másik hasonló arányban támogatott állítás esetén viszont magasabbat. A macska türelmetlenségének a szerepét a várhatónál több gyerek nem ismerte fel.

Négy állítás tartozik a túlnyomó többség által támogatott állítások közé. Egy lóg ki ezek közül, a házikó elhagyatottsága, mint fontosnak tartott tényező. A magas arányban komoly szerepe lehet a feladatmegoldási rutinnak. Sokan csak ennek az állításnak az igazságát, és nem a kérdésben megfogalmazott szerepét értékelték. A szövegértés ennél a feladatnál jelentősen kiterjed a feladat szövegének megértésére, és azzal a képességgel, hogy mennyire volt képes a gyerek huzamosan, minden állításnál következetesen és folyamatosan két szempontot is egyszerre figyelembe venni az értékeléseknél.

A hét tényező értékelésének sikerességi arányai a csoportokban:

A két szélső teljesítményt itt is a harmonikus és SNI-BTM csoportok nyújtották. A harmadik csoportba tartozók átlagosan a kettő között, az SNI-BTM-hez közelebbi eredményt értek el. Eredményeik itt is nagyobb szóródást mutatnak. (harmonikus 4,8 pont, SNI-BTM 4,2 pont, tanító sz. problémás 4,4 pont)

A történethez való viszony (7. feladat)

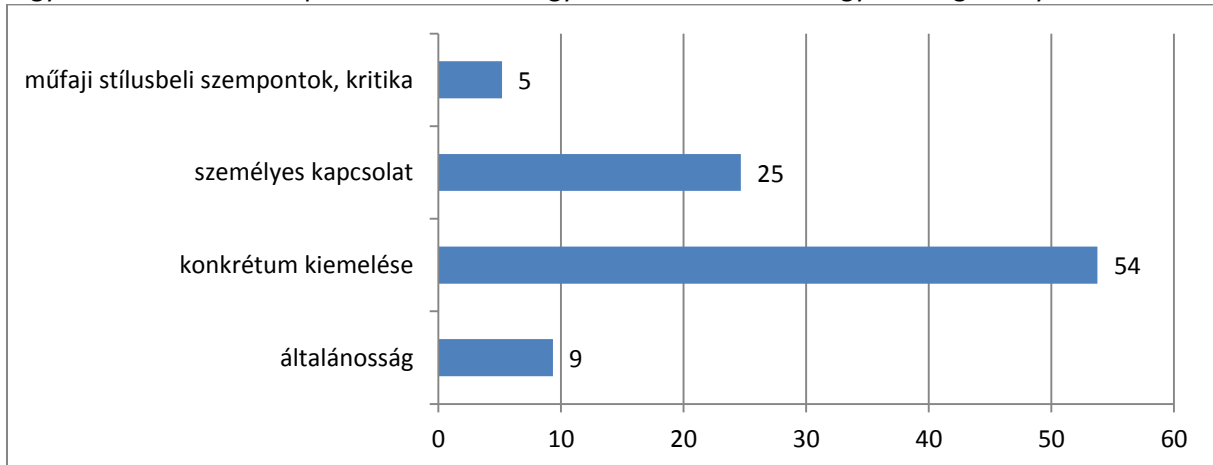
A gyerekek szinte egyöntetűen azt válaszolták, hogy tetszett nekik a történet (95%). Ebben természetesen akár jelentős szerepet játszhat a vélt elvárásnak való megfelelési kényszer. Nagyon változatos indokokat írtak az ezzel ellentétesen nyilatkozó gyerekek. Többen is a macskának szurkoltak, vagy csak igazágtalannak tartották, hogy hátrányok érték: a macska éhes maradt, az egerek győztek, a macska egy egeret sem tudott elkapni, nem engedték be a házba, stb. Voltak terjedelmi és tartalmi kritikák: Mert mindig a jó győz és a rossz egyszer se. Rövid és aranyosabb is lehetne. Mert tiszta hülyeség volt az egész. Nem volt vicces. Mert mindenki tudja, hogy a macska mindig veszít, itt a vége fuss el véle...

A mesében passzív ellenállást választó egerek több gyerek számára nem voltak elég izgalmasak, a történet nem volt elég mozgalmas: „Nem volt elég izgalmas.” „Nem volt izgi, nem volt sok szereplő, nem volt harcos.”

És akadt tisztán érzelmi reakció is az indoklások között: „Elment a cica.”

Az indoklások jellemzői, szintjei

A gyerekek tetszéshez kapcsolt indoklásait négy szintre soroltuk. Ezek gyakorisági arányai:

Általános indokot viszonylag kevesen írtak (9%): érdekes, tetszett, szép volt, stb.

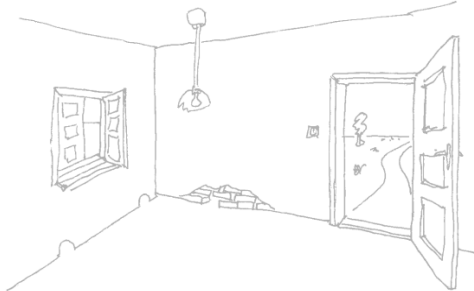
A legjellemzőbb, hogy konkrét részleteket emeltek ki a gyerekek a meséből (54%): Az egerek győztek. Halottnak tettezte magát, stb.

A gyerekek negyede személyes érintettségre vagy stílusra, hangvételre utalt az indoklásában: A macskám hozott egy kiségeret. Mókás, tetszett az egerek ötlete. Azért mert ez a mese nagyon jó mese.

Volt néhány komplex, a szövegtől elrugaszkodó magyarázat is (5%): Izgalmas, kíváncsi voltam mi fog történni. Amikor olvasod olyan, mintha ott lennél. Elképzeltem, ahogy a macska éhes gyomorral elkullog, mert az egerek "győztek".

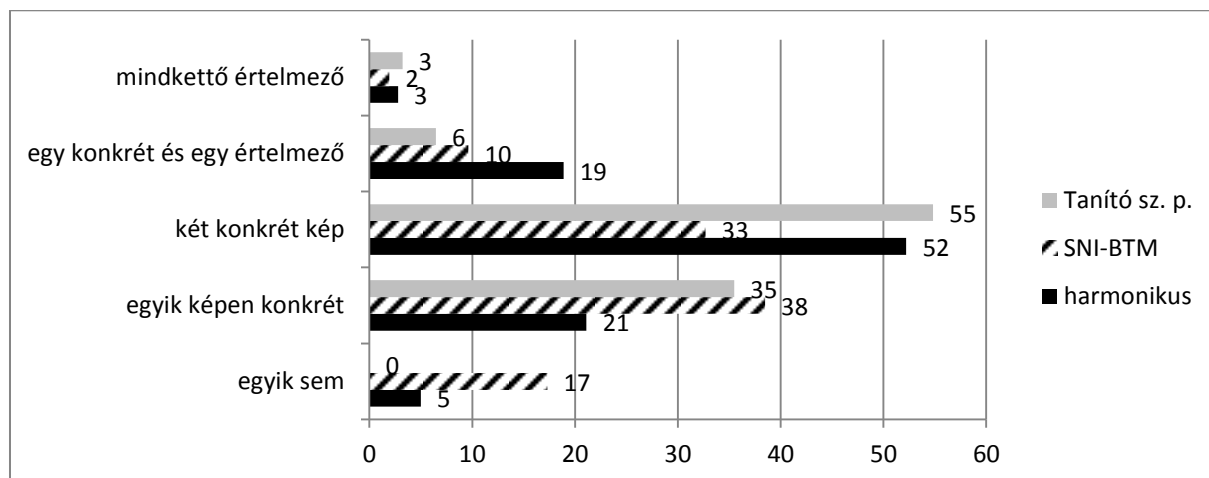
A rajzok elemzése (8.feladat)

Két képi ábrázolást kértünk a gyerekektől. Nem szabad rajzot, hanem képkiegészítést. A képek címeivel határoztuk meg a kért tartalmat. A két téma a macska csele, és az egérparadicsom. A kiegészítendő kép mindkét esetben azonos volt:

A kiegészítendő képet úgy alakítottuk ki, hogy a mese terét megjelenítse. A macska cselénél így nem csak a kiterült macskát, hanem az egérlyukakból kikandikáló, rejtőzködő egereket is ábrázolni lehet. A nyitott ajtó az egérparadicsom megrajzolásánál lehetőséget teremt a közeledő, vagy távozó macska

berajzolására. Konkrét értelmezésre utalónak tekintethetjük, ha csak szűken a cím szerinti módon a házban szaladgáló egereket, vagy a kiterült macskát ábrázolja a rajz. Átvitt értelmezésű, ha feltűnnek az első képen a rejtőző egerek, és a másodikon a házikón kívül a macska.

A gyerekek fele mindkét képet a szűk értelmezésben rajzolta meg a harmonikus és a tanító szerint problémás csoportokban. Az SNI-BTM csoportnak csak harmada tartozik ide. Közülük ennél valamivel többen vannak, akik csak egy jó konkrét rajzot készítettek. A leggyakoribb ábrázolási hibának az bizonyult, hogy a képeken az egereket és a macskát is közös térben ábrázolták a gyerekek. Nehézséget jelentett az értékelésnél, hogy sok gyerek nem, vagy nem elég jól tudta a macskát kiterülve lerajzolni. Sok gyerek rajzolási készsége a feladat megoldásához eleve alacsony színvonalúnak bizonyult.

A gyerekek teljesítményének értékelése

A jelenleg rendelkezésre álló adatok gyakoriságai alapján összeállítottuk a felmért szempontok teljesítményövezet listáit. Ezek alapján van lehetőség az egyes tanulók és osztályok olvasási, szövegértési szintjének meghatározására, az általános tendenciákkal való összevetésére. A skálák nem elvárásokat írnak le. Nem azt jelzik, mennyire felelnek meg a gyerekek a követelményeknek. Annak feltárására, nyomon követésére alkalmasak, hogy milyen a viszonyuk a többiek olvasási képességeihez.

A felmérés értékelési sávjai szempontonként a harmonikus gyerekek adatai alapján:

	kiemelkedő	átlag feletti	átlagos	átlag alatti	leszakadó
olvasás összes ideje (másodperc)	0-45	46-64	65-84	85-103	104-
olvasás hibák összesen	0	1	2	3-4	5-
hibajavítási arány (%)	-	100	50-99	26-49	25-0
elakadások a szóolvasásban (szó)	0	0	1-2	3-4	5-
kérdő mondat értelmezés (mondat)	5	5	5	4	3-
megértés összesen	26-	22-25	18-21	14-17	0-16

A tanulási problémákkal küzdő gyerekek számára is a fenti kategóriarendszer jelenti az iskolai teljesítmények értelmezési keretét. Annak érdekében, hogy az SNI és BTM besorolású gyerekeket tanítók lássák saját munkájuk eredményét, összeállítottunk egy olyan kategóriarendszert, ami alapján a fejlesztett tanulók olvasását a többi hasonló helyzetűével egyéni és csoport szinten is össze lehet vetni.

Az SNI-BTM adatok hangsúlyozottan tájékoztató jellegűek. Kevés adat áll még rendelkezésünkre, és a csoporton belül szükség lenne a problémák jellege és súlyossága szerinti további bontásokra.

A tapasztalati sávok a nem értelmi fogyatékos SNI-BTM tanulók adatai alapján:

	kiemelkedő	átlag feletti	átlagos	átlag alatti	leszakadó
olvasás összes ideje (másodperc)	0-56	57-78	79-100	101-122	123-
olvasás hibák összesen	1	2	3	4-5	6-
hibajavítási arány (%)	100	100	50-99	26-49	25-0
elakadások a szóolvasásban (szó)	0-1	2-3	4-7	8-12	13-
kérdő mondat értelmezés (mondat)	5	5	5	4	3-
megértés összesen	23-	20-22	16-19	10-15	0-9

Megdöbbenő tapasztalat, hogy a tanítók által problémákkal küzdő, de kivizsgálás vagy megfelelő szakértői vélemény hiányában a kompenzáló rendszerből kimaradó gyerekek jelentős része az SNI-BTM csoportnál is gyengébb teljesítményt nyújt. Gyakran közülük kerültek ki a leginkább leszakadók. Másik nagy részük viszont kiemelkedő teljesítményű, ami pedagógiai siker.

A harmonikus csoportban is található egy, az olvasástechnika területén szélsőségesen leszakadó csoport. További feladatunk annak felderítése, hogy mi áll ennek hátterében. Az is könnyen előfordulhat, hogy adminisztratív, kommunikációs probléma eredménye. A tanító csak a hivatalos, papírral igazolt problémákat jelezte.

Összegezve elmondhatjuk, hogy második osztály végére a harmonikus fejlődésű gyerekek többnyire már betűtívesztések nélkül, automatikus szóolvasással képesek olvasni. A szöveget konkrét szinten túlnyomó többségük jól értelmezi, a szöveg elsődleges szintje mögött rejlő - egyszerűbb - átvitt jelentést is jó arányban képesek megérteni. Ennek sikerességében nagy szerepe van meglévő világismeretüknek (pl. a macska szívesen megeszi az egeret) és nyelvi készségeik fejlettségi szintjének (pl. kopog a szeme az éhségtől, azt jelenti, hogy nagyon éhes). Mindezen területeken az SNI-BTM-es, valamint a pedagógusok által problémásnak ítélt, de szakvéleménnyel nem rendelkező gyerekek többsége is képes, de jelentős csoportjuk még elmarad az átlagostól. Az olvasástechnika területén: lassabbak, többet hibáznak, elakadnak, az automatikus szóolvasás még csak keveseknél alakult ki. Szövegértésük részben ennek következtében is elmarad a harmonikus fejlődésű társaktól. Gyengébb szövegértésük másik oka, hogy világismeretük, nyelvi fejlettségük is gyengébb, e téren is fejlesztésre szorulnak.

Hálásan köszönjük minden kollégának, aki részt vett a felmérések kidolgozásában és azoknak, akik elküldték már számunkra a felméréseket. Várjuk a további adatokat, eredményeket, hogy a most felrajzolt képet tovább árnyalhassuk, pontosíthassuk.

Damó Eszter, Csorba József
Meixner Pedagógiai Egyesület